

РОССИЯ ФЕДЕРАЦИЯЗЫНЫҢ ЧЫРЫДЫШКЫН ЯАМЫЗЫ

ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫҢ ӨӨРЕДИЛГЕ ЯАМЫЗЫ

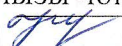
МУГУР-АКСЫ СУУРНУҢ МУНИЦИПАЛДЫГ
БЮДЖЕТТИГ №2 ОРТУМАК НИИТИ БИЛИГ ШКОЛАЗЫ

ШМК-нын
хуралынга сайгарып
көргөн:

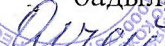
Ховалыг А.Ч.
Протокол №1
август «30» 2024 г.

Школа директорунун
өөредилге талазы-биле
оралакчызы чөпшээрээн:

Чыдат Ч.К.
Протокол №1
август «30» 2024 г.

Школаның директорунун
дужаалы-биле
бадылаан:

Олчей Э.Э.
Дужаал №70
август «30» 2024 г.

**ТЫВА ДЫЛ ЭРТЕМИНГЕ
АЖЫЛЧЫН ПРОГРАММА**

7 КЛАССТАР

Башкызы: Созур-оол А.Х.

Мугур-Аксы 2024

Тыва дылды 7 класстарга өөредиринин программазынга тайылбыр бижик.

Тыва дыл - тыва нацияның дылы болур. Ында тыва улустун төрөөн дылын сайзырадып келген байлак дуржулгазы, мерген угааны, угаан-бодалының чедишкени мөөнөттинген. Ол тыва культураның - улустун аас чогаалының, литератураның, театр уран чүүлүнүн болгаш уран чүүлдүн өске-даа языларының, парлалганың, эртемниң, ажыл-херек чорудулгазының, өөредилгениң болгаш кижизидилгениң дылы апарган. Ынчангаш тыва дылды өөредиринин ажилчын программазы үндезин деңгелге РФ-тиң ӨФКС-тиң негелделеринге дүүштүр ортумак ниити өөредилге черлеринин 5-9 класстарынга тыва дылдың чижек программазынга үндезилеп делгеренгей кылдыр тургустунган.

Программа дараазында хоойлу, доктаал, саавырларның негелделеринге таарыштыр кылдырган:

- Россия Федерациязының Конституциязы (01.07.2020 ч. чаарттынганы-биле) ст. 26;
- Федералдыг хоойлу. 29 декабрь 2012 ч. № 273-ФХ «Россия Федерациязының өөредилге дугайында хоойлузу»;
- Федералдыг хоойлу. 03.08.2018 ч. № 317-ФХ «Россия Федерациязының өөредилге дугайында хоойлузунун 11 и 14 статьяларынга чаартылгалар кириеринин дугайында»;
- Россия Федерациязының Өөредилге болгаш эртем яамызының 17 декабрь 2010 ч. № 1897 дужаалы «Кол ниити өөредилгениң Федералдыг Күрүнениң Өөредилге Стандарттарын бадылаарының дугайында» (Россия Федерациязының өөредилге, эртем яамызының 31 декабрь 2015 ч. № 1577 дужаалды редакторлааны -биле);
- Тыва Республиканың Конституциязы (12.04.2019 ч. чаарттынганы-биле) ст. 5, 24;
- Хоойлу ВХ-1 «Тыва Республикада дылдарның дугайында» от 31.12.2003 ч. № 462 (12.04.2019 ч. чаарттынганы-биле);
- Тыва Республиканың Хоойлузу 21.06.2014 ч. № 2562 ВХ-1 «Тыва Республикага өөредилге дугайы» (02.06.2019 ч. чаарттынганы-биле).

Программаның ады болгаш авторлары:

1.7-ги класстың тыва дыл программазын Тыва Республиканың ниити өөредилгезинин күрүне стандартының национал-девискээр кезээнге дүүштүр Күрүнениң Федералдыг өөредилге стандартарының негелделери-биле тургускан.

2. Куулар К.Б., Сарыглар Ч.А., Шаалы А.С. Ниити өөредилге черлеринин 5-9-ку класстарга тыва дылды өөредир чижек Программасынга даянган (2021 чыл).

Тыва школаларга, өөредилге черлеринге төрөөн дылды өөредири уругларның угаан-медерелин сайзырадырынга, оларны эки мөзү-шынарга кижизидеринге хөй таарымчалыг аргаларлыг. Төрөөн дылын шигээдиң алыры - өөреникчилерге өске эртемнерни билип албышаан, долгандыр турар амыдырал, бойдус билиглерин калбартып, улуг салгалдын дуржулгазын ажыглап билиринге чанчыктырар.

7 класстка тыва дылды өөредиринин сорулгалары:

- Өөреникчилерге фонетика, лексика, сөс чогаадылгазы, грамматика (морфология, синтаксис), стилистикага тодаргай билиглерни бээр, алган билиглерин практика кырынга ажыглап билиринин мергежилдерин, чанчылдарын хевирлээр;
- шын бижииринин, бижик демдектерин шын салырының быжыг чанчылдарын бээр;
- алган теориялыг билиглеринге даянып, программа негелделеринге дүүштүр боттарының бодалдарын аас, бижимел харылзаалыг чугаага илередири;
- литературлуг дылдың нормаларынга чанчыктырар, сөс курлавырын байыдар, чугаазының культуразын бедидер;

-ниитилел амыдыралынга тыва дылдың ужур-дузазын, хөгжүлдезин, өске дылдар аразында ээлеп турар туружун бөдүүн билиглер-биле таныштырар;

-төрөөн дылынга камныг, сонuurгалдыг, хандыкшылдыг болурунга кижизидер;

-өөреникчилерни номга, шын, медреселдиг, аянныг номчуурунга сундулуг болурунга кижизидер, боттары боданып өөрениринге чаңчыктырар;

-мөзү-шынар, эстетика, күш-ажыл талазы-биле кижизидилгеге бүрүнү-биле ажыглаар;

-харысалгалыг болурунга, өөредилгениң, күш-ажылдың сагылга-чурумунга кижизидер.

Бо сорулгаларны чедип алырда башкының ниити культурлуг деңгелин бедидери, дыл эртеми, методика, ниити педагогика, ИКТ, чаартылгалар талазы-биле белеткелин үргүлчү бедидери, бодунуң хүлээлгезин харысалгалыг, чогаадыкчы ёзу-биле күүседире негеттиниң турар.

7 класска ӨФКС ёзугаар тыва дыл эртемниң утказы болгаш тургузуу.

7 класска тыва дыл эртемниң утказы болгаш тургузуу ниити ооредилге программаның негелделеринге дүгжүп турар.

Школага тыва дыл эртемин өөредириниң программасында фонетика, лексика, сөс чогаадылгасы, грамматика (морфология, синтаксис) дугайында билиглерни, шын бижириниң, бижек демдектерин шын салырының чаңчылдарын, аас, бижимел чугааның чаңчылдарын, стилистика элементилерин, дыл дугайында чамдык билиглерин киирген.

Төрөөн дылдың школа курузунда теориялыг билиглерин тыва дыл эртемниң база амгы үеде дыл эртемниң чедиишкиннерин барымдаалап тайылбырлаан.

Программа шуушкак принцип ёзугаар тургустунган. Чамдык берге, улуг темаларны (лексика, сөс чогаадылгасын) аңгы-аңгы класстарга чадаланчак өөредири көрдүнген.

7 класска төрөөн дыл курузу 1-6 класстарга өөрөнгөн чуулдеринин дорт уланчызы, системажытканы болур. Ажылчын программада темаларны мындыг хевирлиг тургузуп каан:

7-ги класска «Дыл дугайында ниити билиглер» деп эгени өөрөнгөш, 6 класска өөрөнгөн чүүлдерин катаптааш, аңаа улай «Морфология» деп улуг бөлүктү өөренир.

Морфологияда:

Кылыг созу. Орфография. Чугаа культуразы

Причастиелер

Деепричастиелер

Наклонениелер

Отгунуг состер

Наречие. Орфография. Чугаа культуразы

Дузалап чугаа кезектери

Чугаа чорудулгасы. Чугаа культуразы

7 класска тыва дылдың программасын шиңгээди алыр уjurлуг түннелдери

Бот-тускайлаң түннелдер:

- кижиниң интеллектуалдыг болгаш чогаадыкчы салым-чаяанын база мөзү-бүдүш шынарларын хевирлеп, сайзырадырынга школага өөредилге үезинде төрөөн дылын дамчыштыр шиңгээди алырын медресеп билири, уругларның билиг чедип алырынга ук дылдың уjur-утказын тодарадып, ону тыва чоннуң ыдыктыг, үнелиг эртинелериниң бирээзи деп угаап билири;
- тыва дылдың эстетиктиг дээштиин, үнезин медресеп билири; төрөөн дылынга ынак болгаш ону хумагалап, хүндүлөп, ол дээш чоргаарланыры; ону национал культураның кезээ кылдыр билип, арыг эдилээри; тыва чоннуң национал культура талазы-биле аргадуржулгазын, билиглерин азы ук культура-биле холбашкан бүгү чүүлдерни школадан төрөөн дылын дамчыштыр шиңгээди алыр дээрзин медресеп билири;
- дылдың байлак сөс курлавырын болгаш грамматиктиг аргаларын бодунуң бодалдарын болгаш сагыш-сеткилин хостуг илередирде четче ажыглап шыдаары; бодунуң чугаа-домаан хайгаарап, сайзырадып, экижидеринче чүткүлдүг болуру.

Метапредметтиг (эртем бүрүзүнден чедип азы шиңгээди алыр) түннелдер:

Чугаа чорудулгазының (чугааның) бүгү-ле хевирлерин ажыглап билири:

Дыңнаары болгаш номчууру:

- бижимел болгаш аас дыңнадыгда медээниң утказын шын билип алыры (чугааның утказы, сөзүглелдин темазы, кол утказы; кол болгаш немелде медээни ылгап шыдаары);
- аңгы-аңгы стильдерниң болгаш жанрларның сөзүглелдерин номчулганың янзы-бүрү хевирлеринге (сөзүглелден херек информацияны дилеп-тып номчууру, чүгүртү азы улуг-каралап номчууру, ниити таныжылга кылдыр номчууру, сайгарып, шинчилеп тура бирден бирээ чокка номчууру) таарыштыр ажыглап билири;
- аңгы-аңгы стильдерниң болгаш жанрларның сөзүглелдерин шын дыңнап билири; дыңнаарының янзы-бүрү хевирлерин (бир кижиниң тайылбыр чугаазындан болгаш аудио-, видеотехникадан сөзүглелдин кайы-бир кезөөн шилип алгаш, дыңнаары, сөзүглелдин кыска утказы-биле таныжары болгаш ону тодазы-биле азы ылавылап дыңнаары) ажыглап билири;
- информация ап болур чүүлдерден, ооң иштинде өөредиглиг компакт-дискилерден, Интернет четкизинден; янзы-бүрү словарьлардан, тайылбыр номнардан болгаш электроннуг шыгжамырлардан медээлерни тып билири;
- тодаргай (бердинген) темага материалдарны тып, системажыдып билири; херек медээлерни боду тып билири; медээлерни чаартып азы ол-ла хевээр дамчыдып билири;
- сөзүглелдерниң утка, стилистика талазы-биле онзагайларын болгаш ажыглаан аргаларының аайы-биле дүүштүрүп болгаш деңнеп билири; литературлуг тыва дылдың шын адалгазының, лексиказы болгаш грамматиказының кол нормаларын сагыры.

Чугаалаары болгаш бижири:

- кылыр дээн ажил-херээниң сорулгаларын (хууда болгаш эштери-биле) тодазы-биле билип, кандыг-даа ажилды чурум аайы-биле кылып, чедип алган түннелдерин үнелеп, аас болгаш бижимел чугаага илередип билири;
- дыңнаан азы номчаан сөзүглелиниң утказын даалга езугаар дамчыдып (планны тургузуп, утказын чугаалап, допчулай бижип, үнелел берип) шыдаары;

Эртемниң түннелдери:

- Дылдың хүлээлгелериниң дугайында, тыва дыл – Россия Федерациясында Тыва Республиканың үндезин чурттакчылары тыва чоннуң төрөөн дылы база күрүне дылдарының бирээзи дээрзин, төрөөн дыл болгаш чоннуң культуразының сырый харылзаалыг болурун, төрөөн дылдың кижиги бүрүзүнүң болгаш ниитилелдин амыдыралынга уjur-дузазын билири;
- дылдың, эң ылангыя тыва дылдың, гуманитарлыг эртемнер системазынга болгаш ниити өөредилгеде ээлеп турар туружун болгаш уjur-дузазын билири;
- төрөөн дылдың эртем талазы-биле үндезиннерин; оларның чадаларының болгаш билиглериниң аразында харылзааларын шиңгээди алыры;

- дыл эртемнин кол баазалыг билиглерин болгаш ооң кезектерин шигээдири: дыл болгаш чугаа, харылзажыр чугаа, бижимел болгаш аас чугаа, монолог, диалог болгаш оларның хевирлери; чугааның байдалы; чугаа (чугаалажыры), эртем, публицистика, албан-херек, чечен чогаал стильдери болгаш оларның жанрлары, дылы; чугааның утка-хүлээлгелеринин аайы-биле хевирлери (тоожуушкун, чурумал, угаап боданышкын); сөзүглел,

Ажыглаар өөредилге ному:

Тыва дыл. 7 класс. Авторлары: Е.М. Куулар, Т.Б. Оюн, Ч.А. Сарыглар. – Красноярск: ООО Издательство «Офсет», 2023.

7 класс – 34 ш.

Дылдың кезектери	Программа аайы-биле темалар	Шактар саны	Өөреникчилерниң кылыр ажил-чорудулгазының кол хевирлериниң чижек тайылбыры
Дыл, дыл дугайында ниити билиглер	Тыва дыл – Тыва Республиканың күрүне дылы. Тыва дылдың ужур-утказы болгаш хүлээлгелери. Тыва дыл болгаш чоннуң культуразы	1	Тыва Республикада күрүне дылдарының, оларның хүлээлгелериниң дугайында чугаага киржир. «Тыва дыл – күрүне дылы» деп темага материалдарны чыгаш, презентацияны белеткээш, ону камгалап чугаалаар. Тыва дылдың ужур-утказы болгаш ооң чоннуң культуразы-биле холбаалыының дугайында кыска дыңнадыгны кылыр.
			6 класска өөрөнгөн чүүлдерин катаптаар: Сөс тургузуу. Сөс чогаадылгасы. Морфология
Морфология	Кылыг сөстөриниң уткалыг бөлүктери.	4	Кылыг сөзүнүң дугайында билиглерин ханыладыр.
	Нарын болгаш составтыг кылыг сөстөриниң тургустунары болгаш оларның шын бижилгези. Кылыг сөзүнүң немелде утка илередир хевирлери. Кылыг сөзүнүң залогтары. Болдуруушкун залогу. Болчуушкун залогу Эгидиишкин залогу. Качыгдаашкын залогу Кылыг сөзүнүң видтери. Тодаргай эвес вид. Доозулган вид Дагыннаан вид. Болбастаар вид Ритмиктиг вид. Дүрген вид		Кылыг сөстөриниң уткалыг бөлүктөрүн аңгылаар. Бөдүүн, нарын, составтыг кылыг сөстөрүн шын тодарадыр. Нарын болгаш составтыг кылыг сөстөриниң тургустунарын тайылбырлаар. Болбас хевирде кылыг сөзүн шын бижиир, оларга ударениени сагыыр. Кылыг сөзүнүң эге хевирин билир. Кылыг сөзүнүң немелде утка илередир хевирлериниң (залогтар, видтерниң) кожумактарын таныыр.
	Катаптаашкын		Алган билиглерин катаптаар.

Хыналда ажыл	1		Алган билиглерин бадыткаар. Немелде онаалгаларны күүседир.
Причастие (катаптаар). Эрткен үениң причастиези. Келир үениң причастиези, болгалак үениң причастиези. Причастиелиг бөлүглел, ооң домакка тодарадылга, байдал болуру. Причастиелерниң морфологтуг сайгарылгазы.	2		Причастиелерниң грамматиктиг утказын, морфологтуг демдектерин, синтаксистиг уjur-дузазын тодарадыр. Эрткен болгаш келир үениң причастиелерин ылгаар. Болгалак үениң причастиезин ылгаар, сөзүглелден тывар, чугаага ажыглаар. Причастиелерни чүвелерниң демдээн көргүзерде, ажыглаары. Причастиелиг бөлүглелдерни таныыр, оларның домакка тодарадылга азы байдал болуп чоруурун тодарадыр. Причастиелер болгаш причастиелиг бөлүглелдер кирген сөзүглелдерни номчуур болгаш сайгарар. Морфологтуг сайгарылганы кылыр.
Деепричастие (катаптаар). Деепричастие – кылыг сөзүнүң өскерилбес тускайхевири Деепричастиелерниң грамматиктиг утказы, морфологтуг демдектери, синтаксистиг	2		Деепричастиелерниң грамматиктиг утказын, морфологтуг демдектерин, синтаксистиг хүлээлгелерин тодарадып сайгарар. Тыва дылдың деепричастиелерин аңгылаар: каттышкак, кожаланчак, эрткен, болбас, үдекчи, кызыгаарлаар деепричастиелер. Деепричастиелиг бөлүглелдерни таныыр, оларга бижик демдектерин
хүлээлгелери. Тыва дылдың деепричастиелери. Деепричастиелиг бөлүглелдер, оларга бижикдемдектери болгаш домакка байдал болуру. Морфологтуг сайгарылга. Словарьлыг диктант			сагыыр болгаш синтаксистиг хүлээлгелерин тодарадып сайгарар. Деепричастиелерни составтыг кылыг сөзүнүң кезээ кылдыр ажыглаар, ооң бодунун (деепричастиеениң) домакка кандыг кезигүн болурун тодарадыр. Деепричастиелерни болгаш деепричастиелиг бөлүглелдерни домакка ажыглаар. Деепричастиелер болгаш деепричастиелиг бөлүглелдер кирген сөзүглелдерни номчуур болгаш сайгарар. Морфологтуг сайгарылганы кылыр.
Хыналда ажыл	1		Алган билиглерин бадыткаар. Немелде онаалгаларны күүседир.

Катаптаар: Кылыг сөзүнүн наклонениелери. Болуушкуннаклонениези, ооң үелери. Болуушкун наклонениезинин эрткен үеги. Болуушкун наклонениезинин амгы үеги. Болуушкун наклонениезинин келир үеги. Дужаал наклонениези. Даар наклонениези. Чөпшээрел наклонениези. Кызыгаарлаарнаклонениези. Кылыг сөзүнүн морфолотуг сайгарылгазы. Кылыг сөзүнгө катаптаашкын	3	Кылыг сөзүнүн наклонениезин тодардыр, ооң хевирлерин аңгылаар: болуушкун, дужаал, даар, чөпшээрел, кызыгаарлаар. Болуушкун наклонениезинин үелери аңгылаар: эрткен үелер (шагда эрткен, чоокта эрткен, барымдаалыг, бадыткалдыг); амгы үелер (тодаргай болгаш тодаргай эвес); келир үе (болгалак келир үе). Кылыг сөзүнүн синтаксистиг хүлээлгелерин тайылбырлаар. Кылыг сөзүнүн морфолотуг сайгарылгазын кылыр. Чугаага кылыг сөзүнүн болуушкун наклонениезинин үелерин шын ажыглаар. Наклонениезин хевирлерин таблица, схемаларга көргүзөр. Кылыг сөзүнүн хевирлерин аас болгаш бижимел чугаага шын ажыглаар. Кылыг сөзүнүн наклонениелеринин, болбас хевиринин, немелде утка илередир хевирлеринин кожумактарын шын бижиир.
Хыналда ажыл Катаптаар: Наречиелернин чогаадылгазы болгашоларны шын бижиири. Наречиелернин уткалыг бөлүктери, оларнын синтаксистиг хүлээлгелери. Үенин наречиези.	1	Алган билиглерин бадыткаар. Немелде онаалгаларны күүседир. Наречиенин грамматиктиг утказы болгаш морфолотуг демдектери, синтаксистиг хүлээлгелерин тодардыр. Наречиелернин бөлүктөрүн аңгылаар: үенин, туруштун, сорулганын, ылдагааннын, кылдынын аргазынын, хемчегнин. Наречиелерни (удурланышкак болгаш чоок уткалыг) аас болгаш бижимел чугаага ажыглаар. Наречиелернин тургустунар аргаларын билир, оларнын шын бижилгезин сагыыр. Наречиелер кирген домактарны сайгарар, сөзүгелдерни номчуур. Наречиелернин морфолотуг сайгарылгазын кылыр.
Туруштун наречиези. Сорулганын, чылдагааннын наречиелери . Кылдынын аргазынын наречиези. Хемчегниннаречиези. Наречиелернин морфолотуг сайгарылгазы. Катаптаашкын.		
Хыналда ажыл	1	Алган билиглерин бадыткаар. Немелде онаалгаларны күүседир.

Чогаадыг			
Өттүнүг сөстөр – тускай чугаа кезээ, ниити утказы.Өттүнүг сөстөрнiң уткалыг бөлүктери (үн, ыыт- дааш, шимчээшкин, хевир өттүнөр сөстөр, минниишкин илередир сөстөр), оларның тургустунары. Составтыг кылыг сөстери тургузарынга ужур-дузаы база синтаксистиг хүлээлгези. Өттүнүг сөстөрнiң морфологтуг сайгарылгазы.	2		Өттүнүг сөстөрин танып тывар, оларның ниити утказын тайылбырлаар. Өттүнүг сөстөрнiң уткалыг бөлүктөрин таныыр: ыыт-дааш, үн өттүнөр сөстөр, хевир-дүрзү өттүнөр сөстөр, минниишкин илередир сөстөр. Составтыг кылыг сөстөрин тургузарынга ужур-дузазын тайылбырлаар; оларның дузаы-биле составтыг кылыг сөстөрин тургузар. Кылыг сөзүнүн составынга турда, синтаксистиг хүлээлгезин сайгарар. Өттүнүг сөстөриниң морфологтуг сайгарылгазын кылыр. Өттүнүг сөстөрнiң уткалыг бөлүктөрин аас болгаш бижимел чугаага ажыглаар. Өттүнүг сөстери кирген сөзүглелдерни номчуур болгаш шын бижилгезин, утказын сайгарар.
Дузалаал чугаа кезектери. Эвилел – дузалаал чугаа кезээ. Эвилелдерниң утказы болгаш оларның домак тургузарынга ужур-дузаы. Чагырыштырбас эвилелдер: каттыштырар,удурланыштырар, аңгылаштырар. Чагырыштырар эвилелдер.	2		Дузалаал чугаа кезектерин аңгылаар: эдеринчилер, эвилелдер, артынчылар. Оларның бөлүктөрин ылгаар, каяа ажыглаарын билир. Эвилелдерни танып тывар, оларның грамматиктиг хүлээлгелерин сайгарар. Чагырыштырбас болгаш чагырыштырар эвилелдерни аңгылаар. Чагырыштырбас эвилелдерниң утказының аайы-биле бөлүктөрин ылгаар: каттыштырар, удурланыштырар, аңгылаштырар.
Синоним эвилелдер. Эвилелдерниң морфологтуг сайгарылгазы.			Чагырыштырбас болгаш чагырыштырар эвилелдерни аас болгаш бижимел чугаага ажыглаар. Эвилелдерниң бөлүктөрин бодунун тургусканы кластер дузаы-биле көргүзөр. Эвилелдерлиг домактарга бижик демдектерин сагыыр. Чоок уткалыг эвилелдерни шын ажыглаар. Чугаа културазын сагыыр. Эвилелдер кирген домактарны тургузар.

	Эдеринчилер болгаш дузалал аттар, оларныңграмматиктиг хүлээлгелери. -биле деп эдеринчини шын бижири. дег, ышкаш деп эдеринчилерни бөлүглелдертургузуп турда, биче сек- биле аңгылаары. Эдеринчилер болгаш дузалал аттарныңморфологтуг сайгарылгазы.	2		Эдеринчилер болгаш дузалал аттарны ылгаар болгаш грамматиктиг хүлээгелерин тодарадыр. биле деп сөстү эдеринчи болгаш эвилел кылдыр ажыглаар, шын бижиир. дег, ышкаш деп эдеринчилерниң дузазы-биле деңнелгелиг бөлүглелдерни тургузар, бижик демдектерин сагыыр. Эдеринчилер болгаш дузалал аттарны чугаага ажыглаар. Доора падежтерниң уткаларын дузалал аттар-биле илередири, янзы- бүрү чугаа кезектерин эдеринчилер кылдыр хереглээр болгаш оларны дузалал ат деп бадыткаар. Чугаа культуразын сагыыр. Эдеринчилер болгаш дузалал аттарның морфологтуг сайгарылгазын кылыр.
	Артынчыларның утказы болгаш грамматиктиг хүлээлгелери. Артынчыларны бөлүктээри болгашшын бижири. Артынчыларның морфологтуг сайгарылгазы.	2		Артынчыларны танып тывар. Артынчыларны утка аайы-биле бөлүктээр: айтырыг, бадыткал, дадагалзалдың, күштелдирериниң азы ылгаарының, даап бодаарының. Оларны шын бижиир болгаш чугаага ажыглаар. Чоок уткалыг артынчыларны аас болгаш бижимел чугаага ажыглаар. Артынчыларның морфологтуг сайгарылгазын кылыр. Артынчыларның бөлүктериниң аайы-биле схеманы тургузар. Схемага үндезилеп артынчыларның бөлүктерин тайылбырлаар.
	Аян сөстери, ооң бөлүктери. Аян сөстери бар домакка бижик демдектериболгаш ударение. Аян сөстериниң морфологтуг сайгарылгазы.	2		Чугаада болгаш сөзүглелдерде аян сөстерин танып тывар. Кижиниң өөрээнин, магадаанын болгаш муңгараанын, кортканын дээн ышкаш кижиниң сагыш-сеткилиниң өске-даа байдалдарын илереткен аян сөстерин аңгылаар. Аян сөстериниң дузазы-биле бодунуң сагыш-сеткилин шын илередир. Аян сөстери бар домакка бижик демдектерин болгаш ударениени сагыыр. Тыва литературлуг дылдың пунктуастыг нормаларын сагывышаан, сөзүглелди номчуур болгаш сайгарар.
	Хыналда ажыл	1		Алган билиглерин бадыткаар. Немелде онаалгаларны күүседир.
Чугаа, чугаалажы п харылзажы рыболгаш чугаа культуразы	Монолог. Чурумал. Угаап боданыышкын .Тоожуушкун. Диалогтуң хевирлери: кандыг-бир кылдыныгже хаара тудар чугаа, медээ билип алыр азы дамчыдарчугаа, бодалдар солчур чугаа.	2		Монологтуң хевирлериниң дугайында чугаага киржир. Бердинген темага монологту хевир аайы-биле тус-тузунда тургузар. Бөлүк аайы-биле ажылдаар: Диалогтуң янзыларының аайы-биле сөзүглелдерни тургузар (кайы-бир чугаа кезээн колдады ажыглап, өөрөнгөн кайы-бир темага дүүштүр дээш о.ө.)

	Чыл төнчүзүндө түннел катаптаашкын Морфология. Кылыл сөзү. Наречие. Өтүнүг сөстөр. Дузалал чугаа кезектери. Аян сөстөри Хыналда ажыл	1	Тус-гузунда тема зайы-биле демнежиң, хөй-биле кады (коллектив- биле), бөлүк зайы-биле болгаш бог ажылдаар.
		1	Алган билиглерин бадыткаар. Немелде онаалгаларны күүседир.
		34 шак	